

Zondag 9 december 2018

Tekst: Lucas 1: 24 – 27 en 39 - 56

Thema: Wonder boven wonder

[DIA] Een gewone vrouw die haar werk had gedaan en moe was. Toen ze in de bus naar huis reed, raakte de bus steeds voller, maar zij was blij dat ze even kon zitten. Totdat iemand haar verzocht op te staan. Zij had geen recht op een plek in de bus als blanke mensen zouden moeten staan. In 1955 was dat de wet in Montgomery USA, zwarten waren verplicht hun plaats af te staan aan blanke medeburgers. Maar Rosa Parks weigerde. Vervolgens werd zij gearresteerd en moest tien dollar boete en de proceskosten betalen. Daarop besloot de zwarte gemeenschap onder leiding van Martin Luther King om niet langer gebruik te maken van de bussen, een krachtig protest tegen de rassenscheiding in het openbaar vervoer. Dat duurde tot 382 dagen na de veroordeling van Rosa Parks, maar uiteindelijk werd de rassenscheiding in bussen afgeschaft. Een gewone vrouw die even wilde zitten omdat ze moe was, maar Amerika stond op zijn grondvesten te schudden. Af en toe, zoals bij de weigering van Rosa Parks, blijkt dat hele kleine de voorbode te zijn van iets nieuws. En vervolgens houdt alles wat groot en machtig is de adem in. Een bus, een vrouw die moe is en weigert én Amerika maakte een fundamentele draai. Als je dat in je om laat gaan, dan maak je kans die eerste hoofdstukken van Lucas in de diepte te verstaan.

[DIA] Rembrandt kon het, zie maar. Een oude man en zijn vrouw, op hoge leeftijd, ontvangen een jonge vrouw, eigenlijk nog een meisje. Ogenschijnlijk zo gewoon, maar alles wat groot en machtig is, houdt de adem in. Misschien moet je eerst gewoon even kijken. We zien hoe Maria aankomt bij het huis van Zacharias en Elisabet in het bergland van Judea. Duidelijk is dat Elisabet en Zacharias zich beide naar buiten haasten. Maar hoewel zowel Zacharias alsook Jozef, de verloofde van Maria, afgebeeld zijn, is alles gericht op die twee vrouwen. In het centrum van het schilderij zien we Elisabet, de oudere ietwat gebogen vrouw, en Maria, de jongste vrouw. Maria staat rechtop, zij is daardoor net ietsje langer, waardoor het nog meer duidelijk wordt dat het om haar gaat. Maar vooral dat licht is heel bijzonder, de twee vrouwen staan beide in dat stralende licht dat van boven binnenvalt.

[DIA] Laten we ons eerst richten op Elisabet, zij staat samen met Maria in het centrum. Die centrale plek zie je in deze Rembrandt, maar je leest het ook in het Evangelie. Dit is wat Lucas beschrijft aangaande Elisabet:

²⁴Korte tijd later werd Zacharias vrouw Elisabet zwanger.

Ze leefde vijf maanden lang in afzondering en zei bij zichzelf:

²⁵De Heer heeft zich mijn lot aangetrokken.

Hij heeft dit voor mij gedaan opdat de mensen me niet langer verachten.

Net als Rembrandt is de Bijbel een meester in het veel zeggen met weinig woorden. Zoals dat Elisabet vijf maanden in afzondering leefde. Wat wordt er eigenlijk met die vijf maanden geteld? Hier in vers 24 worden er vijf maanden geteld, in vers 26 gaat het om de zesde maand én in vers 56 nog eens drie maanden. Dit tellen van de maanden maakt duidelijk dat temidden van de grote wereld het Evangelie onze blik richt op deze twee vrouwen en hun zwangerschap. Dat heeft iets van die zwarte vrouw, Rosa Parks, die na een volle dag werken moe is en niet meer op wil staan. Ogenschijnlijk een gewone menselijke geschiedenis, maar het blijkt de voorbode te zijn van iets heel groots. Waarbij wij tegelijkertijd begrijpen dat het grote van God heel kwetsbaar begint, heel intiem. Ook Rembrandt maakt ons gevoelig voor

die kwetsbare laag van het leven. Eerst maar het schilderij. Je moet bedenken dat dit schilderij van Rembrandt van 1640 is, het jaar dat zijn moeder overleed, maar ook het jaar dat Saskia, zijn vrouw, van een dochter beviel. En beide gezichten, Rembrandts moeder en die van Saskia, zijn te herkennen als Elisabet en Maria. Door deze dierbare vrouwen af te beelden, schildert hij de breekbaarheid van het leven. Hoe oneindig intiem en breekbaar en vooral hoe persoonlijk God onze wereld binnenkomt. Als alles donker is, als je oude moeder overlijdt, als in die tijd van rouw er een kind komt, dan ontmoeten dood en leven elkaar. Rembrandt heeft gevoeld hoe het nieuwe ternauwernood binnengekomen is. Rembrandt toont, met zoveel woorden, in de gestalte van Elisabet een kant van het leven die je nog het best met het woord 'ternauwernood' kunt omschrijven. Ternauwernood ontvangt deze oude vrouw een kind, ternauwernood. De dood was al onderweg, maar er komt een kind. In zo'n tijdsgewricht is het kwetsbare zeer voelbaar.

'Niet door kracht of geweld, maar door Mijn Geest', zingt het lied, daarvan getuigt dit schilderij, daarvan getuigt het Evangelie. Lucas beschrijft het, Rembrandt schildert het, wij mogen er gevoelig voor worden. In de kwetsbaarheid van het leven raken we ontvankelijk voor de beweging van de Geest. Telkens als het leven stukt en het allerminst vanzelfsprekend is, werd er een kind geroepen tegen de gang van de natuur in. Denk aan Sara, de vrouw van Abraham, zij ontving ternauwernood een kind. Of Mozes, een kind zonder levenskans, ternauwernood uit het doodswater getrokken. Of Hannah, de moeder van Samuel, die in haar nood tot God roept en uiteindelijk gehoord werd. Al die geboortes getuigen van een kwetsbaar, nieuw begin dat ontvangen wordt.

[DIA] Laten we een stap achteruit zetten, dat helpt om te bedenken wat dit alles voor ons betekent. Wat moet ik in mijn drukke leven met een verhaal als dit? Betekent het dat de molens van de God van Israël kwetsbaar en misschien daardoor ook traag draaien? Wat moet ik er mee dat de Bijbel mijn blik op een kinderkamer richt? Is dat zoiets als wegdromen bij het kleine privé geluk? Wat helpt ons een intiem tafereel van twee vrouwen die zwanger zijn? Helpt de Bijbel ons daarmee ook maar een stap verder als het gaat over de moderne problemen? Neem nu dat ongrijpbare protest daar in Frankrijk. We hebben ze allemaal gezien deze week, de gele hesjes die in Parijs, ja in de breedte van Frankrijk de straat opkomen in heftig protest tegen de regering, de hoge benzineprijs, de werkeloosheid, ja, eigenlijk tegen alles. Helpt dan dat breekbare, trage verhaal van Lucas? Rembrandt is mooi, Lucas is prachtig, maar waar raakt het mijn werkelijkheid? En heftiger nog: waar raakt het de werkelijkheid van die diepe onvrede?

[DIA] Ik moet denken aan een boek van de Italiaanse psychiater Umberto Galimberti, 'Mythen van onze tijd.' Die naam en dat boek mag je meteen weer vergeten, maar de foto op de voorkant van dat boek is een belangrijke. Je ziet een vrouw in een onmogelijke pose. Als je er naar kijkt zie je een lijf dat met zichzelf in de knoop ligt. Hoe je het ook wendt of keert, maar dit is zeer ongemakkelijk. En denk dan nog even terug aan de gele hesjes, honderden mensen op straat, honderden verschillende redenen waar ze tegen zijn en wat ze willen. Het protest is gericht tegen de elite, tegen de naderbij komende armoede, tegen de dure tijd, tegen de regering. Maar het aparte is dat iedereen ook weer iets anders wil. Sterker nog, het bizarre is dat dezelfde mensen deze regering en de president met ruime meerderheid hebben gekozen. Voel je hoe de samenleving met zichzelf in de knoop ligt? Naar die mensen toe en naar de samenleving toe, wie gaat deze knoop ontrafelen? Wat is er

nodig met het oog op een gezonde samenleving? Als je dat beeld van deze vrouw, in de knoop met zichzelf, of dat beeld van die gele hesjes op je in laat werken, dat weet je één ding: goedkope, makkelijke oplossingen gaan ons niets brengen. Flinke woorden en gedragingen gaan de knoop van deze vrouw niet ontwarren, zoals stoere taal de onvrede in de maatschappij niet werkelijk aanpakt. We zullen naar de geestelijke fundamenten van zowel die mens, als de samenleving toe moeten in het besef dat zo iets tijd en fijngevoeligheid vraagt. En precies dat zien we Lucas, en in zijn spoor Rembrandt, doen.

[DIA] Rembrandt en Lucas bepalen ons bij dat gesprek van die twee vrouwen. Het schilderij vertoont heel veel schaduw, een enorme grote donkere rand. In onze wereld is er veel mis, in Rembrandts wereld was er veel mis, aan het begin van de jaartelling was er veel mis. Het volk Israël werd onderdrukt, profeten stonden niet meer op, priesters probeerden de status quo te bewaken. Duisternis alom. Maar midden in die duisternis laat God Zijn licht op twee vrouwen vallen als een voorbode van wat komt. Van boven valt het licht binnen. En vergis je niet, dat was niet een mooi vroom plaatje, een doekje voor het bloeden of een veilige plek ver van de woelige wereld, hoewel Elisabet en Maria zich korte tijd afzonderden. Die afzondering is eerder de terugtrekkende beweging van de sporter voordat de grote sprong vooruit begint. Want dit licht gaat zich uitwerken. Daartoe moeten we ons op Maria richten, die jonge vrouw op dat doek. Zij zingt een wereld veranderend lied, vergelijkbaar met de weigering van Rosa Parks. De bus zal stoppen, Maria moet vluchten naar Egypte, maar de wereld staat op zijn grondvesten te schudden.

[DIA] Laten we dat lied van Maria eens beter bekijken. In dat lied bezingt hoe God die ingewikkelde mens gaat ontrafelen, hoe God de samenleving ontwart, hoor maar:

**‘Mijn ziel prijst en looft de Heer,
Hij heeft oog gehad voor mij, zijn minste dienares.**

**Hij drijft uiteen wie zich verheven wanen,
heersers stoot hij van hun troon
en wie gering is geeft hij aanzien.’**

Het begint met ‘mijn ziel’, mijn ziel prijst en looft de Heer. Een jong, onbetekenend meisje prijst in haar ziel de Heer. Onze wereld heeft geen tijd en aandacht voor de ziel. De moderne mens heeft met groot gemak de ziel prijsgegeven, zelfs psychologen en psychiaters hebben vaak geen idee wat ze er mee aan moeten. Maar ergens bij mensen is er nog altijd dat besef dat zij meer zijn dan een efficiënte en productieve wezens. Daarom worstelt die vrouw op de voorkant van het boek om uit de verwarring te komen. Daarom wroeten en vechten de gele hesjes om gezien te worden. Wie gedeukt en beschadigd raakt, krimpt ineen. Dan spannen zich de spieren en duik je in elkaar. En in het slechtste geval wil je alleen maar protesteren en vechten, zoals de gele hesjes. Maar wie gezien wordt, echt gezien wordt, kan zich in die liefdevolle blik openen. Maria weet zich gezien: **‘Hij heeft oog gehad voor mij, zijn minste dienares’**. De liefdevolle blik van de hemelse Vader opent haar, nu kan haar ziel de Heer loven en prijzen. Niet langer staat zij als vrouw in een versmadede positie, zij is gezien en onverwacht is zij opnieuw geboren en getogen en is haar licht ontstoken in de nacht.

[DIA] Hoezeer Gods liefdevolle blik alle verhoudingen op de kop zet, daarvan getuigt ook het slot van Maria’s lied: **‘Heersers stoot hij van de troon, wie gering is geeft hij aanzien’**. Dit is een totale herordening van de samenleving. Maria bezingt geen toverformule, God die met een toverstokje zwaait en alles wordt anders, dat is het niet. Gezien worden, je rechte

plek ontvangen, dat gaat over een krachtige inspiratie die in de diepte van het mensenhart, maar ook in de samenleving een toon van genade zet. Ik moet denken aan die wijkverpleegkundige die na jarenlange strijd vanaf begin december dit jaar niet meer elke vijf minuten hoeft te noteren wat ze gedaan heeft. Je zag aan die vrouw hoe ze opleefde, dit was erkenning voor haar vak, haar inzet en haar vakmanschap. Niet langer heerste het wantrouwen, maar er kwam vertrouwen. 'Heersen' gaat over controle, over alles willen beheersen, maar na tien, twintig jaar weten wijkverpleegkundigen hoe destructief dat soort heersen is als zestig procent van je tijd in de administratie en de controle gaat zitten inplaats van in de zorg voor mensen. Als de geringen, de gewone mensen, vertrouwen krijgen, dan groeit recht en gerechtigheid.

[DIA] Rosa Parks zat er doorheen, eigenlijk kon ze niet meer. Elisabet was aan het eind van haar mogelijkheden, eigenlijk dacht ze dat het was wat het was. Toch begint, hoewel nauwelijks merkbaar, in beide situaties de Geest te waaien. De Zon van God komt op. Advent scherpt ons om te zien hoe in het kleine iets groots groeit, wonder boven wonder. De bezinning van deze nieuwe week gaat over die eerste zonnestralen: Waar zie jij, hoe klein ook, iets van Gods licht doorbreken? Waar zie jij de eerste tekenen van het goddelijke licht?

*De zon komt op, de morgen wordt wakker...
en Heer, wat er ook gebeurt
en wat mij mag overkomen,
laat mij nog zingen als de avond valt.*